Przegląd Kościelny

Nr. 45. Poznań, 8 Maja 1884. **Rok V.**

„**PRZEGLĄD KOŚCIELNY**“ wychodzi co tydzień w czwartek. — Przedpłata kwartalna wynosi na całe Niemcy 3 m., dla Galicyi i Austryi $1^1/_2$ flor., w innych krajach cena prenumeracyjna z doliczeniem odnośnego portoryum. — Biuro redakcyi przy ulicy Seminaryjskiéj Nr. 2. — Rękopisma nadsyłane Redakcyi, jeśli nie zostaną zużyte, zwracają się na żądanie. — Listy do Redakcyi winny być frankowane.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS CATHOLICI ORBIS UNIVERSOS GRATIAM ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus Archiepiscopis et Episcopis Catholici Orbis Universis Gratiam et Communionem cum Apostolica Sede Habentibus.

LEO PAPA XIII.

Venerabiles Fratres Salutem et Apostolicam Benedictionem!

Humanum genus, postea quam a creatore, munerumque caelestium largitore Deo, *invidia Diaboli*, miserrime defecit, in partes duas diversas adversasque discessit; quarum altera assidue pro veritate et virtute propugnat, altera pro iis, quae virtuti sunt veritatique contraria. — Alterum Dei est in terris regnum, vera scilicet Iesu Christi Ecclesia, cui qui volunt ex animo et convenienter ad salutem adhaerescere, necesse est Deo et Unigenito Filio ejus tota mente ac summa voluntate servire: alterum Satanae est regnum, cuius in ditione et potestate sunt quicumque funesta ducis sui et primorum parentum exempla secuti, parere divinae aeternaeque legi recusant, et multa posthabito Deo, multa contra Deum contendunt. Duplex hoc regnum, duarum instar civitatum contrariis legibus contraria in studia abeuntium, acute vidit descripsitque Augustinus, et utriusque efficientem caussam subtili brevitate complexus est, iis verbis: *fecerunt civitates duas amores duo: terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei: caelestem vero amor Dei usque ad contemptum sui.*[1]) — Vario ac multiplici cum armorum tum dimicationis genere altera adversus alteram omni saeculorum aetate conflixit, quamquam non eodem semper ardore atque impetu. Hoc autem tempore, qui deterioribus favent partibus videntur simul conspirare vehementissimeque cuncti contendere, auctore et adiutrice ea, quam *Massonum* appellant, longe lateque diffusa et firmiter constituta hominum societate. Nihil enim iam dissimulantes consilia sua, excitant sese adversus Dei numen audacissime: Ecclesiae sanctae perniciem palam aperteque moliuntur, idque eo proposito, ut gentes christianas partis per Iesum Christum Servatorem beneficiis, si fieri posset, funditus despolient. — Quibus Nos ingemiscentes malis, illud saepe ad Deum clamare, urgente animum caritate, compellimur: *Ecce inimici tui sonuerunt, et qui oderunt te, extulerunt caput. Super populum tuum malignaverunt consilium: et cogitaverunt adversus sanctos tuos. Dixerunt: venite, et disperdamus eos de gente.*[2])

[1]) *De Civit. Dei* Lib XIV, c. 17.
[2]) Ps. LXXXII, v. 2—4.

In tam praesenti discrimine, in tam immani pertinacique christiani nominis oppugnatione, Nostrum est indicare periculum, designare adversarios, horumque consiliis atque artibus, quantum possumus, resistere ut aeternum ne pereant quorum Nobis est commissa salus: et Iesu Christi regnum, quod tuendum accepimus, non modo stet et permaneat integrum, sed novis usque incrementis ubique terrarum amplificetur.

Romani Pontifices Decessores Nostri, pro salute populi christiani sedulo vigilantes, hunc tam capitalem hostem ex occultae coniurationis tenebris prosilientem, quis esset, quid vellet, celeriter agnoverunt; iidemque praecipientes cogitatione futura, principes simul et populos, signo velut dato, monuerunt ne se paratis ad decipiendum artibus insidiisque capi paterentur. — Prima significatio periculi per Clementem XII anno MDCCXXXVIII facta:[1]) cuius est a Benedicto XIV[2]) confirmata ac renovata Constitutio. Utriusque vestigiis ingressus est Pius VII:[3]) ac Leo XII Constitutione Apostolica „*Quo graviora*“[4]) superiorum Pontificum hac de re acta et decreta complexus, rata ac firma in perpetuum esse iussit. In eamden sententiam Pius VIII,[5]) Gregorius XVI,[6]) persaepe vero Pius IX[7]) locuti sunt.

Videlicet cum sectae Massonicae institutum et ingenium compertum esset ex manifestis rerum indiciis, cognitione caussarum, prolatis in lucem legibus eius, ritibus, commentariis, ipsis saepe accedentibus testimoniis eorum qui essent conscii, haec Apostolica Sedes denuntiavit aperteque edixit, sectam Massonum, contra ius fasque constitutam, non minus esse christianae rei, quam civitati perniciosam: propositisque poenis, quibus solet Ecclesia gravius in sontes animadvertere, interdixit atque imperavit, ne quis illi nomen societati daret. Qua ex re irati gregales, earum vim sententiarum subterfugere aut debilitare se posse partim contemnendo, partim calumniando rati, Pontifices maximos, qui ea decreverant, criminati sunt aut non iusta decrevisse, aut modum in decernendo transisse. Hac sane ratione Constitutionum Apostolicarum Clementis XII, Benedicti XIV, itemque Pii VII et Pii IX conati sunt auctoritatem et pondus eludere. Verum in ipsa illa societate non defuere, qui vel inviti faterentur, quod erat a romanis Pontificibus factum, id esse, spectata doctrina disciplinaque catholica, iure factum. In quo Pontificibus valde assentiri plures viri principes rerumque publicarum rectores visi sunt, quibus curae fuit societatem Massonicam vel apud Apostolicam Sedem arguere, vel per se, latis in id legi-

[1]) Const. *In eminenti*, die 24 Aprilis 1738.
[2]) Const. *Providas*, die 18 Maii 1751.
[3]) Const. *Ecclesiam a Iesu Christo*, die 13 Septembris 1821.
[4]) Const. data die 13 Martii 1825.
[5]) Encyc. *Traditi*, die 21 Maii 1829.
[6]) Encyc. *Mirari*, die 15 Augusti, 1832.
[7]) Encyc. *Qui [illegible]ibus*, die 9 Novembris 1846. Alloc. *Multiplices inter*, die 25 [illegible] 1865, etc.

bus, noxae damnare, ut in Hollandia, Austria, Helvetia, Hispania, Bavaria, Sabaudia aliisque Italiae partibus.

Quod tamen prae ceteris interest, prudentiam Decessorum Nostrorum rerum eventus comprobavit. Ipsorum enim providae paternaeque curae nec semper nec ubique optatos habuerunt exitus: idque vel hominum, qui in ea noxa essent, simulatione et astu, vel inconsiderata levitate ceterorum, quorum maxime interfuisset diligenter attendere. Quare unius saeculi dimidiatique spatio secta Massonum ad incrementa properavit opinione maiora; inferendoque sese par audaciam et dolos in omnes reipublicae ordines, tantum iam posse coepit, ut prope dominari in civitatibus videatur. Ex hoc tam celeri formidolosoque cursu illa revera est in Ecclesiam, in potestatem principum, in salutem publicam pernicies consecuta, quam Decessores Nostri multo ante providerant. Eo enim perventum est, ut valde sit reliquo tempore metuendum non Ecclesiae quidem, quae longe firmius habet fundamentum, quam ut hominum opera labefactari queat, sed earum caussa civitatum, in quibus nimis polleat ea, de qua loquimur, aut aliae hominum sectae non absimiles, quae priori illi sese administras et satellites impertiunt.

His de caussis, ubi primum ad Ecclesiae gubernacula accessimus, vidimus planeque sensimus huic tanto malo resistere opposita auctoritatis Nostrae, quoad fieri posset, oportere. — Sane opportunam saepius occasionem nacti, persecuti sumus praecipua quaedam doctrinarum capita, in quas Massonicarum opinionum influxisse maxime perversitas videbatur. Ita Litteris Nostris Encyclicis „*Quod Apostolici muneris*“ aggressi sumus *Socialistarum* et *Communistarum* portenta convincere: aliis deinceps „*Arcanum*“ veram germanamque notionem societatis domesticae, cuius est in matrimonio fons et origo, tuendam et explicandam curavimus: iis insuper, quarum initium est „*Diuturnum*,“ potestatis politicae formam ad principia christianae sapientiae expressam proposuimus, cum ipsa rerum natura, cum populorum principumque salute mirifice cohaerentem. Nunc autem, Decessorum Nostrorum exemplo, in Massonicam ipsam societatem, in doctrinam eius universam, et consilia, et sentiendi consuetudinem et agendi, animum recta intendere decrevimus, quo vis illius malefica magis magisque illustretur, idque valeat ad funestae pestis prohibenda contagia.

Variae sunt hominum sectae, quae quamquam nomine, ritu, forma, origine differentes, cum tamen communione quadam propositi summarumque sententiarum similitudine inter se contineantur, re congruunt cum secta Massonum, quae cuiusdam est instar centri unde abeunt et quo redeunt universae. Quae quamvis nunc nolle admodum videantur latere in tenebris, et suos agant coetus in luce oculisque civium, et suas edant ephemeridas, nihilominus tamen, re penitus perspecta, genus societatum clandestinarum moremque retinent. Plura quippe in iis sunt arcanis similia, quae non externos solum, sed gregales etiam bene multos exquisitissima diligentia celari lex est: cuiusmodi sunt intima atque ultima consilia, summi factionum principes, occulta quaedam et intestina conventicula: item decreta, et qua via, quibus auxiliis perficienda. Huc sane facit multiplex illud inter socios discrimen et iuris et officii et muneris: huc rata ordinum graduumque distinctio, et illa, qua reguntur, severitas disciplinae. Initiales spondere, immo praecipuo sacramento iurare ut plurimum iubentur, nemini se ullo unquam tempore ullove modo socios, notas, doctrinas indicaturos. Sic ementita specie eodemque semper tenore simulationis quam maxime Massones, ut olim Manichaei, laborant abdere sese, nullosque, praeter suos, habere testes. Latebras commodum quaerunt, sumpta sibi litteratorum sophorumve persona, eruditionis caussa sociatorum: habent in lingua promptum cultioris urbanitatis studium, tenuioris plebis caritatem: unice velle se meliores res multitudini quaerere, et quae habentur in civili societate commoda cum quamplurimis communicare. Quae quidem consilia quamvis vera essent, nequaquam tamen in istis omnia. Praeterea qui cooptati sunt, promittant ac recipiant necesse est, ducibus ac magistris se dicto audientes futuros cum obsequio fideque maxima: ad quemlibet eorum nutum significationemque paratos, imperata facturos: si secus fecerint, tum dira omnia ac mortem ipsam non recusare. Revera si qui prodidisse disciplinam, vel mandatis restitisse iudicentur, supplicium de iis non raro sumitur, et audacia quidem ac dexteritate tanta, ut speculatricem ac vindicem scelerum iustitiam sicarius persaepe fallat. — Atqui simulare, et velle in occulto latere; obligare sibi homines, tamquam mancipia, tenacissimo nexu, nec satis declarata caussa: alieno addictos arbitrio ad omne facinus adhibere: armare ad caedem dextras, quaesita impunitate peccandi, immanitas quaedam est, quam rerum natura non patitur. Quapropter societatem, de qua loquimur, cum iustitia et naturali honestate pugnare, ratio et veritas ipsa convincit.

Eo vel magis, quod ipsius naturam ab honestate dissidentem alia quoque argumenta eademque illustria redarguunt. Ut enim magna sit in hominibus astutia celandi consuetudoque mentiendi, fieri tamen non potest, ut unaquaeque caussa ex iis rebus, quarum caussa est, qualis in se sit non aliqua ratione appareat. *Non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere.*[1]) Fructus autem secta Massonum perniciosos gignit maximaque acerbitate permixtos. Nam ex certissimis indiciis, quae supra commemoravimus, erumpit illud, quod est consiliorum suorum ultimum, scilicet evertere funditus omnem eam, quam instituta christiana pepererunt, disciplinam religionis reique publicae, novamque ad ingenium suum extruere, ductis e medio *Naturalismo* fundamentis et legibus.

Haec, quae diximus aut dicturi sumus, de secta Massonica intelligi oportet spectata in genere suo, et quatenus sibi cognatas foederatasque complectitur societates: non autem de sectatoribus earum singulis. In quorum numero utique possunt esse, nec pauci, qui quamvis culpa non careant quod sese istius modi implicuerint societatibus, tamen nec sint flagitiose factorum per se ipsi participes, et illud ultimum ignorent quod illae nituntur adipisci. Similiter ex consociationibus ipsis nonnullae fortasse nequaquam probant conclusiones quasdam extremas, quas, cum ex principiis communibus necessario consequantur, consentaneum esset amplexari, nisi per se foeditate sua turpitudo ipsa deterreret. Item nonnullas locorum temporumve ratio suadet minora conari quam aut ipsae vellent aut ceterae solent: non idcirco tamen alienae a Massonico foedere putandae, quia Massonicum foedus non tam est ab actis perfectisque rebus, quam a sententiarum summa iudicandum.

Iamvero Naturalistarum caput est, quod nomine ipso satis declarant, humanam naturam humanamque rationem cunctis in rebus magistram esse et principem oportere. Quo constituto, officia erga Deum vel minus curant, vel opinionibus pervertunt errantibus et vagis. Negant enim quicquam esse Deo auctore traditum: nullum probant de religione dogma, nihil veri, quod non hominum intelligentia comprehendat, nullum magistrum, cui propter auctoritatem officii sit iure credendum. Quoniam autem munus est Ecclesiae catholicae singulare sibique unice proprium doctrinas divinitus acceptas auctoritatemque magisterii cum ceteris ad salutem caelestibus adiumentis plene complecti et incorrupta integritate tueri, idcirco in ipsam maxima

---

[1]) Matth. VII 18.

est inimicorum iracundia impetusque conversus. — Nunc vero in iis rebus, quae religionem attingunt, spectetur quid agat, praesertim ubi est ad agendi licentiam liberior, secta Massonum: omninoque iudicetur, nonne plane re exequi Naturalistarum decreta velle videatur. Longo sane pertinacique labore in id datur opera, nihil ut Ecclesiae magisterium nihil auctoritas in civitate possit: ob eamque caussam vulgo praedicant et pugnant, rem sacram remque civilem esse penitus distrahendas. Quo facto saluberrimam religionis catholicae virtutem a legibus, ab administratione reipublicae excludunt: illudque est consequens, ut praeter instituta ac praecepta Ecclesiae totas constituendas putent civitates. — Nec vero non curare Ecclesiam, optimam ducem, satis habent, nisi hostiliter faciendo laeserint. Et sane fundamenta ipsa religionis catholicae adoriri fando, scribendo, docendo, impune licet: non iuribus Ecclesiae parcitur, non munera, quibus est divinitus aucta, salva sunt. Agendarum rerum facultas quam minima illi relinquitur, idque legibus specie quidem non nimis vim inferentibus, re vera natis aptis ad impediendam libertatem. Item impositas Clero videmus leges singulares et graves, multum ut ei de numero, multum de rebus necessariis in dies decedat: reliquias bonorum Ecclesiae maximis adstrictas vinculis, potestati et arbitrio administratorum reipublicae permissas: sodalitates ordinum religiosorum sublatas, dissipatas. — At vero in Sedem Apostolicam romanumque Pontificem longe est inimicorum incitata contentio. Is quidem primum fictis de caussis deturbatus est propugnaculo libertatis iurisque sui, principatu civili: mox in statum compulsus iniquum simul et obiectis undique difficultatibus intolerabilem: donec ad haec tempora perventum est, quibus sectarum fautores, quod abscondite secum agitarant diu, aperte denunciant, sacram tollendam Pontificum potestatem, ipsumque divino iure institutum funditus delendum Pontificatum. Quam rem, si cetera deessent, satis indicat hominum qui conscii sunt testimonium, quorum plerique cum saepe alias, tum recenti memoria rursus hoc Massonum verum esse declararunt, velle eos maxime exercere catholicum nomen implacabilibus inimicitiis, nec ante quieturos, quam excisa omnia viderint, quaecumque summi Pontifices religionis caussa instituissent. — Quod si, qui adscribuntur in numerum, nequaquam eiurare conceptis verbis instituta catholica iubentur, id sane tantum abest, ut consiliis Massonum repugnet, ut potius adserviat. Primum enim simplices et incautos facile decipiunt hac via, multoque pluribus invitamenta praebent. Tum vero obviis quibuslibet ex quovis religionis ritu accipiendis, hoc assequuntur, ut reipsa suadeant magnum illum huius temporis errorem, religionis curam relinqui oportere in mediis, nec ullum esse inter genera discrimen. Quae quidem ratio comparata ad interitum est religionum omnium, nominatim ad catholicae, quae cum una ex omnibus vera sit, exaequari cum ceteris sine iniuria summa non potest.

Sed longius Naturalistae progrediuntur. In maximis enim rebus tota errare via audacter ingressi, praecipiti cursu ad extrema delabuntur, sive humanae imbecillitate naturae, sive consilio iustas superbiae poenas repetentis Dei. Ita fit, ut illis ne ea quidem certa et fixa permaneant, quae naturali lumine rationis perspiciuntur, qualia profecto illa sunt, Deum esse, animos hominum ab omni esse materiae concretione segregatos, eosdemque immortales. — Atqui secta Massonum ad hos ipsos scopulos non dissimili cursus errore adhaerescit. Quamvis enim Deum esse generatim profiteantur, id tamen non haerere in singulorum mentibus firma assensione iudicioque stabili constitutum, ipsi sibi sunt testes. Neque enim dissimulant, hanc de Deo quaestionem maximum apud ipsos esse fontem caussamque dissidii: immo non mediocrem hac ipsa de re constat extitisse inter eos proximo etiam tempore contentionem. Re autem vera initiatis magnam secta licentiam dat, ut alterutrum liceat suo iure defendere, Deum esse, Deum nullum esse: et qui nullum esse praefracte contendant, tam facile initiantur, quam qui Deum esse opinantur quidem, sed de eo prava sentiunt, ut Pantheistae solent: quod nihil est aliud, quam divinae naturae absurdam quamdam speciem retinere, veritatem tollere. Quo everso infirmatove maximo fundamento, consequens est ut illa quoque vacillent, quae natura admonente cognoscuntur, cunctas res libera creatoris Dei voluntate extitisse: mundum providentia regi: nullum esse animorum interitum: huic, quae in terris agitur, hominum vitae successuram alteram eamque sempiternam.

His autem dilapsis, quae sunt tamquam naturae principia, ad cognitionem usumque praecipua, quales futuri sint privati publicique mores, facile apparet. — Silemus de virtutibus divinioribus, quas absque singulari Dei munere et dono nec exercere potest quisquam, nec consequi: quarum profecto necesse est nullum in iis vestigium reperiri, qui redemptionem generis humani, qui gratiam caelestem, qui sacramenta, adipiscendamque in caelis felicitatem pro ignotis aspernantur. — De officiis loquimur, quae a naturali honestate ducuntur. Mundi enim opifex idemque providus gubernator Deus: lex aeterna naturalem ordinem conservari iubens, perturbari vetans: ultimus hominum finis multo excelsior rebus humanis extra haec mundana hospitia constitutus: hi fontes, haec principia sunt totius iustitiae et honestatis. Ea si tollantur, quod naturalistae idemque Massones solent, continuo iusti et iniusti scientia ubi consistat, et quo se tueatur omnino non habebit. Et sane disciplina morum, quae Massonum familiae probatur unice, et qua informari adolescentem aetatem contendunt oportere, ea est quam et *civicam* nominant et *solutam* ac *liberam*; scilicet in qua opinio nulla sit religionis inclusa. At vero quam inops illa sit, quam firmitatis expers, et ad omnem auram cupiditatum mobilis, satis ostenditur ex iis, qui partim iam apparent, poenitendis fructibus. Ubi enim regnare illa liberius coepit, demota loco institutione christiana, ibi celeriter deperire probi integrique mores: opinionum tetra portenta convalescere: plenoque gradu audacia ascendere maleficiorum. Quod quidem vulgo conqueruntur et deplorant: idemque non pauci ex iis, qui minime vellent, perspicua veritate compulsi, haud raro testantur.

Praeterea, quoniam est hominum natura primi labe peccati inquinata, et ob hanc caussam multo ad vitia quam ad virtutes propensior, hoc omnino ad honestatem requiritur, cohibere motus animi turbidos et appetitus obedientes facere rationi. In quo certamine despicientia saepissime adhibenda est rerum humanarum, maximique exhauriendi labores ac molestiae, quo suum semper teneat ratio victrix principatum. Verum Naturalistae et Massones, nulla adhibita iis rebus fide, quas Deo auctore cognovimus, parentem generis humani negant deliquisse; proptereaque liberum arbitrium nihil *viribus attenuatum et inclinatum*[1]) putant. Quin immo exaggerantes naturae virtutem et excellentiam, in eaque principium et normam iustitiae unice collocantes, ne cogitare quidem possunt, ad sedandos illius impetus regendosque appetitus assidua contentione et summa opus esse constantia. Ex quo videmus vulgo suppeditari hominibus illecebras multas cupiditatum: ephemeridas commentariosque nulla nec temperantia nec verecundia: ludos scenicos ad licentiam insignes: argumenta artium ex iis, quas vocant *verismi*, legibus proterve quaesita: excogitata subtiliter vitae artificia delicatae et mollis: omnia denique conquisita voluptatum blandimenta,

---

[1]) Conc. Trid. Sess. *De Iustif.* c. 1.

quibus sopita virtus conniveat. In quo flagitiose faciunt, sed sibi admodum constant, qui expectationem tollunt bonorum caelestium, omnemque ad res mortales felicitatem abiiciunt et quasi demergunt in terram. — Qnae autem commemorata sunt illud confirmare potest non tam re, quam dictu inopinatum. Cum enim hominibus versutis et callidis nemo fere soleat tam obnoxie servire, quam quorum est cupiditatum dominatu enervatus et fractus animus, reperti in secta Massonum sunt, qui edicerent ac proponerent, consilio et arte enitendum ut infinita vitiorum licentia exsaturetur multitudo: hoc enim facto, in potestate sibi et arbitrio ad quaelibet audenda facile futuram.

Quod ad convictum attinet domesticum, his fere continetur omnis Naturalistarum disciplina. Matrimonium ad negotiorum contrahendorum pertinere genus: rescindi ad voluntatem eorum, qui contraxerint, iure posse: penes gubernatores rei civilis esse in maritale vinclum potestatem. In educandis liberis nihil de religione praecipiatur ex certa destinataque sententia: integrum singulis esto, cum adoleverit aetas, quod maluerint sequi. — Atqui haec ipsa assentiuntur plane Massones: neque assentiuntur solum, sed iamdiu student in morem consuetudinemque deducere. Multis iam in regionibus, iisdemque catholici nominis, constitutum est ut, praeter coniunctas ritu civili, iustae ne habeantur nuptiae: alibi divortia fieri, lege licet: alibi, ut quamprimum liceat, datur opera. Ita ad illud festinat cursus ut matrimonia in aliam naturam convertantur, hoc est in coniunctiones instabiles et fluxas, quas libido conglutinet, et eadem mutata dissolvat. — Summa autem conspiratione voluntatum illuc etiam spectat secta Massonum ut institutionem ad se rapiat adolescentium. Mollem enim et flexibilem aetatem facile se posse sentiunt arbitratu suo fingere, et, quo velint torquere: eaque re nihil esse opportunius ad sobolem civium, qualem ipsi meditantur, talem reipublicae educendam. Quocirca in educatione doctrinaque puerili nullas Ecclesiae ministris nec magisterii nec vigilantiae sinunt esse partes: pluribusque iam locis consecuti sunt, ut omnis sit penes viros laicos adolescentium institutio: itemque ut in mores informandos nihil admisceatur de iis, quae hominem iungunt Deo, permagnis sanctissimisque officiis.

Sequuntur civilis decreta prudentiae. Quo in genere statuunt Naturalistae, homines eodem esse iure omnes, et aequa ac pari in omnes partes conditione: unumquemque esse natura liberum: imperandi alteri ius habere neminem: velle autem ut homines cuiusquam auctoritati pareant, aliunde quam ex ipsis quaesitae, id quidem esse vim inferre. Omnia igitur in libero populo esse: imperium iussu vel concessu populi teneri, ita quidem, ut, mutata voluntate populari, principes de gradu deiici vel invitos liceat. Fontem omnium iurium officiorumque civilium vel in multitudine inesse, vel in potestate gubernante civitatem, eaque novissimis informata disciplinis. Praeterea atheam esse rempublicam oportere: in variis religionis formis nullam esse caussam, cur alia alii anteponatur: eodem omnes loco habendas.

Haec autem ipsa Massonibus aeque placere, et ad hanc similitudinem atque exemplar velle eos constituere res publicas, plus est cognitum, quam ut demonstrari oporteat. Iamdiu quippe omnibus viribus atque opibus id aperte moliuntur: et hoc ipso expediunt viam audacioribus non paucis ad peiora praecipitantibus, ut qui aequationem cogitant communionemque omnium bonorum, deleto ordinum et fortunarum in civitate discrimine.

(Dokończenie nastąpi).

Z mistyki.

(Ciąg dalszy).

Jeszcze kilka innych przykładów: Św. Józef z Kupertino, gdy miłość Boża w uniesienie go wprawiała, wydawał okrzyk ze siebie, padał na kolana, ręce rozkrzyżował i oczy podnosił w niebo tak, że pupila zakryta była wyższą powieką; członki jego stężały i żaden oddech z ust jego nie wychodził. Tę stężałość mógłby ktoś chcieć przyrównywać do symptomów katalepsyi, lecz św. Józef pozostawał aż do końca w postawie, w której popadł w zachwyt.

Św. Magdalena de Pazzis była ciężko chora. Po 80 dniach strasznych boleści, wśród których pozostawała prawie nieruchoma, wszystko zapowiadało śmierć blizką. Zaniesiono ją do chóru, aby złożyła śluby i miała przynajmniéj tę pociechę, że umiera jako zakonnica. Kiedy ją odniesiono napowrót na łóżko, prosiła o pozwolenie wypoczęcia przez kilka chwil. Gdy pielęgnujące ją osoby po godzinie powróciły, nie bez pewnéj obawy, gdyż nie słyszały żadnego znaku życia, ujrzały młodą Świętą w zachwyceniu, twarz olśniewającéj piękności, żywy na niéj rumieniec, oczy wlepione w wizerunek Chrystusa Pana. Zachwycenie to trwało dwie godziny i odtąd ponawiało się codziennie w taki sam sposób po Komunii św. Czyż w špitalu dr. Charcot spotkano kiedy osobę histeryczną, któréjby pierwszy napad przywrócił był zdrowie w śmiertelnéj chorobie?

W Dominiku od Jezusa-Maryi przedstawia zachwycenie zupełnie odmienny charakter. Kiedy powracał do zwykłego stanu, uczuwał najprzód wielkie boleści, członki jakoby połamane tak, że się ledwie mógł utrzymać na nogach. A jednakowoż, gdy się zaraził przy pielęgnowaniu zarażonych powietrzem, odzyskał natychmiast zdrowie po ekstazie, w której mu się pokazała Teresa św. i dotknęła wrzodu utworzonego na szyi.

Wpadnięcie w zachwyt niczem nie jest podobne do *aura* histerycznych osób. Napad u tych chorych oznajmuje się przez ściąganie się wnętrzności, które daje uczucie szczególniejsze jakiejś kuli poruszającéj się w ciele przez kilka godzin, a ostatnim znakiem poprzedzającym napad — to zamącenie w mózgu. Ekstazę osób mistycznych poprzedza niekiedy przeczucie, rodzaj pewien drżenia ciała i to wszystko. Przychodzi zaś zachwycenie od razu, nagle, bez wszelkiego przygotowania, jak błyskawica.

Zauważyć jeszcze należy, że nigdy przewidzieć, ani obliczyć nie można, jak długo trwać będzie zachwycenie; czasem jest ono krótkie, niekiedy trwa kilka godzin a nawet kilka dni. Mikołaj Fattor pozostawał w zachwyceniu 24 godziny, Aniela z Foligno trzy dni, św. Ignacy Lojola przez 7 dni, a ś. Magdalena de Pazzis 8 dni. Z tego wszystkiego się pokazuje, że objawów zewnętrznych w mistycznych zachwyceniach nie można tak opisać, naukowo określić, oznaczyć ich czas, sposób, uklasyfikować, jak symptomy histeryczne.

Jakkolwiek ekstaza w swych symptomach cielesnych zupełnie inaczéj się przedstawia aniżeli histerya i inne newrozy, to jednak słusznie można w nich dopatrywać błąd we funkcyonowaniu organizmu albo nawet chorobliwe usposobienie. Lekarze twierdząc, że wszelka ekstaza polega na tych nieporządkach w organizmie, błądzą bezwątpienia; lecz nie mniejszy jest błąd zaliczać nieczułość i nieruchomość ciała pomiędzy cuda. Zjawisko zewnętrzne ekstazy może być fizyologiczne a nawet patologiczne, tj. może pochodzić z powstrzymania przypadkowego funkcyonowania organów zdrowych, lub zaatakowanych chorobą. Niewątpliwą jest rzeczą, że funkcyonowanie zbyt wytężone jednego organu musi paraliżować i osłabiać inne. W swych operacyach najwięcéj intelektualnych, najwięcéj od zmysłów wyzwolonych, dusza

posługuje się jeszcze organizmem i nie może się obyć bez niego, podległą jest prawom równowagi sil mechanicznych. Nieczułość i sparaliżowanie przypadkowe mogą być skutkiem bardzo naturalnym zbytecznego nastroju wewnętrznych władz duszy.

Ilość sil nie jest równą we wszystkich. Są osoby, które nie będąc choremi, są słabowite. Owoż przedewszystkiem w tych naturach delikatnych wyobraźnia i władze czucia się exaltują i zużywają największą część sil organicznych, a ztąd pochodzą słabości, omdlenia, a następnie ekstazy. Są osoby tak słabéj kompleksyi, mówi O. Serafin (*Principes de théol. myst.*), charakteru miękkiego, szczególniejszéj czułości, że umieją wytrzymać zwykłe dotknięcie łaski, lecz na najlżejsze dotknięcie nieco silniejszéj i nadzwyczajniejszéj łaski Bożéj bledną, omdlewają i upadają pod gwałtownością uczucia, którego ich wątły i nikły temperament znieść nie umie. Jest to naturalne omdlenie.... które może się zdarzyć przy jakiéj wzruszającéj ceremonii... kilka kropli wody pachnącéj wystarcza do przywrócenia przytomności tego rodzaju osobom."

Lecz są okoliczności, w których natury daleko silniejsze muszą uledz. Suarez tłomaczy to psychologicznie: „Zmysły zewnętrzne, mówi on (de Relig.), nie mogą działać bez udziału zmysłu wewnętrznego, który jest umysłem lub imaginacyą: bo chociaż przedmiot widzialny stoi przed oczyma zupełnie otwartemi i nic na zewnątrz nie przeszkadza widzeniu, to jeśli imaginacya zajęta jest innym przedmiotem, nic się zmysłem nie widzi. Zmysł zewnętrzny nic nie zdoła bez wpływu zmysłu wewnętrznego, lecz nie na odwrót, gdyż zmysł wewnętrzny nie potrzebuje wcale do swego działania zmysłu zewnętrznego." Wyobraźnia zatem mocno zajęta może ubezwładnić działanie zmysłów zewnętrznych. Lecz operacye wyższe duszy, przedewszystkiem jéj affekcye pochłonąć mogą najzupełniéj wszelkie działanie imaginacyi, skutkiem tego wywołać bardzo naturalnie zjawiska, nazywane zwykle ekstazami, będące tylko przypadkowemi konsekwencyami nadprzyrodzonéj operacyi, właściwéj ekstazy. Cud polega ściśle na podtrzymaniu władz zewnętrznych w obec tych słabości naturalnych. Cud w ekstatycznéj osobie jest coś przeciwnego od tego, co się w pospolitem wyrażeniu nazywa ekstazą. W życiu Świętych nie brak przykładów, gdzie działanie boskie wewnętrzne szczególniejszym przywilejem pozostawia organom życia zewnętrznego wszelką wolność.

Jeśli organizm zdrowy wskazany jest z natury na słabości, z powodu napływu sil żywotnych ku siedlisku wyższych operacyi, tym więcéj objawiać się muszą te skutki w organizmach już osłabionych chorobą. Idziemy daléj. Zdarzyć się może, że osoba jakaś już jest pod wpływem chronicznym jakiéj newrozy. W tym przypadku nie tylko przypadłości zewnętrzne pojawiają się z większą łatwością, lecz się objawiają z niektóremi przymiotami newrozy. Mówimy o niektórych tylko, a nie o wszystkich, gdyż fenomen wewnętrzny, przyczyniający się do rozwoju fenomenu zewnętrznego, nie stósuje się do praw newrozy, ani w ogóle do żadnego prawa naturalnego. Owóż dla czego u wielu ekstatycznych osób pokazują się jakoby ułomki symptomów newrozy, lecz nigdy symptomów zupełnych a przedewszystkiem nigdy wszystkich tych symptomów razem i dla tego to obserwatorzy chorób próżno się silą, chcąc ekstazy pomieścić w swych kategoryach patologicznych.

Ekstazie zewnętrznéj, która sama w sobie jest słabością albo objawem chorobliwym, towarzyszą często okoliczności, o których lekarze jak najtroskliwiéj zapominają, a które są prawdziwemi cudami: są to przemiany ekstatycznych osób i różne ograniczenia praw ciężkości. Przytoczymy kilka przykładów, które komentarza nie potrzebują.

„Dnia pewnego św. Kolumbin ze Sienny, przechadzając się po polu ze swymi towarzyszami, począł im mówić o mądrości i dobroci Stwórcy, objawiającéj się tak świetnie w trawce i kwiatach. Gdy się tak coraz więcéj zapalał w opowiadaniu wielkości Bożéj, upadł na ziemię i przestał mówić. Towarzysze, przypominając sobie oblubienicę z Pieśni nad Pieśniami, która omdlewając z miłości, prosi o kwiatki, aby przyjść do siebie, narwali kwiatów i okryli niemi całe ciało Świętego; późniéj jednak zdjęli je z niego i schowali jako relikwie. Lecz gdy i twarz odkryć chcieli, olśnieni zostali blaskiem, jaki z niéj bił, tak że patrzeć na nią nie mogli. Blask ten zmniejszał się powoli i twarz przybierała zwykłą barwę. Policzki tylko zachowały delikatne rumieńce, jakiemi malarze zdobią w obrazach oblicze Serafinów" (Görres II p. 64).

Esperanza de Brenegalla, z Walencyi w Hiszpanii, miała pobożny zwyczaj modlenia się przed Najśw. Sakramentem aż do północy: znajdywano ją często w zachwyceniu i oświecającą cudownem światłem cały kościół. — Ktoś, przychodząc odwiedzić Dominikę od Maryi w jéj celi, widział bardzo wyraźnie jéj ciało, lecz twarzy nie mógł rozpoznać, gdyż taki wydawała blask, że według wyrażenia świadka, zdawała się być okrytą słońcem. — Kiedy Ida z Lowanium przyjmowała Sakramenta św., z óez jéj tryskały prawdziwe promienie olśniewającego światła. Jedna z jéj towarzyszek, widząc ją modlącą się żarliwie przed tabernakulum w Boże Narodzenie, przybliżyła się do niéj i podniosła zasłonę: ujrzała tedy na jéj twarzy blask podobny do gwiazd. Inną razą, w oktawie WW. Swiętych, gdy Święta była obecna na Mszy, taki blask bił z niéj, że cień jéj osoby odbijał się na murze kościoła.

Światło cudowne nie promienieje zawsze z ciała Świętego jakoby ze swego ogniska. Braciszek Leon z Katany modlił się często w kościele z innym braciszkiem wielkiéj świętości. Długi czas wieśniak pewien, mieszkający w pobliżu kościoła, widywał w nocy kulę ognistą, podnoszącą się ze szczytu kościoła. Zdziwiony tem widowiskiem, zbliżył się raz do kościoła i ujrzał dwa słupy ogniste, wznoszące się ku niebu. Dzwoni tedy i budzi odźwiernego klasztornego. Ten znając go, otwiera bramę kościoła i obaj ujrzeli Leona i jego towarzysza w zachwyceniu wiszących w powietrzu. — Kule ogniste i gwiazdy okazywały się często po nad głowami Świętych. Aureola zatem Świętych nie jest więc wcale poetyczną fikcyą; jest to obraz świetlistych manifestacyi, które często wydarzały się rzeczywiście.

Lekkość udzielana ciału Swiętych przez ekstazę nie mniéj jest cudowna. Mówiliśmy już o św. Tomaszu z Wilanowy. Dominik od Jezusa-Maryi, wpadłszy w zachwyt w obecności króla Filipa II, unosił się ponad ziemią i zdawał się być tak lekkim, że oddechem ust można go było poruszać. Marya Agreda podnosiła się także po nad ziemię podczas swych zachwyceń i pozostawała zawieszoną w powietrzu około trzech godzin. Sw. Jan Marinon wykładał tajemnicę Wniebowstąpienia Chr. Pana. Kiedy przyszedł do tych słów: „Mężowie Galilejscy, cóż tu stoicie patrząc w niebo?", widziano, jak się podnosił zwolna po nad ziemię. Sw. Piotr z Alkantary będąc w podróży, ukląkł na środku bitéj drogi, złożywszy swój tłumok, aby odmówić brewiarz, myśląc, że jest sam. W żarliwości modlitwy popadł w zachwyt i uniósł się w powietrze. Inni podróżni, przechodząc tą drogą, stawali z podziwem, widząc go kilka stóp nad ziemią zawieszonego w powietrzu i czekali, aż zachwyt się skończy, aby poprosić go o błogosławieństwo. Kiedy Swięty przyszedł do przytomności, oddalił się spiesznie zmieszany i zawstydzony, gdyż wielkiéj był pokory. Razu pewnego zawieszony był w powietrzu przez trzy godziny, gdy Mszą św. odprawiał u Bernardynów w Avila.

Te same cudowne zjawiska skonstantowano u mnóstwa Świętych: św. Bernarda, św. Franc. Ksawerego, św. Lut-

gardy, św. Alberta, św. Ignacego Lojoli, ś. Katarzyny Seneńskiéj, św. Teresy, św. Stefana Węgierskiego, ś. Kamilla de Lellis, św. Urszuli Benincasa, św. Pawła od Krzyża itd. Nie jest to więc fenomen odosobniony, któryby można podać w wątpliwość. Wielka liczba świadków czyni fakte te niezaprzeczonemi.

Zdarzało się także nieraz, że osoba zachwycona podnosiła się bardzo wysoko i przenosiła się z miejsca na miejsce. „Święty Piotr z Alkantary zrobił sobie w Badajoz, w ogrodzie klasztornym, małą pustelnią wśród wspaniałych drzew, gdzieby mógł w samotności i milczeniu oddawać się pobożnym rozmyślaniom. Widziano go często unoszącego się w powietrzu długo ponad szczytem tych drzew i poruszającego się tu i tam z rękami złożonemi, a w około niego szybujące mnóstwo małych ptaszków, zawodzących wesołe piosnki i siadających na jego ramionach, dopóki się nie obudził.“ Lecz niepodobna nam wszystkiego opowiadać; całe księgi by tego nie objęły. Te kilka przykładów wystarcza do celu, jakiśmy sobie założyli.

Przyznać zatem trzeba, że te różne okoliczności zachwyceń nie są ani effektami chorobliwemi, ani fizyologicznemi, ani nawet naturalnemi. Wszystko tu jest cudownem. Fenomena suggestyi i fascynacyi, które dr. Charcot według woli wywołuje u swych histerycznych osób, za przykładem wielu magnetyzerów, nie przedstawiają żadnego momentu, któryby mógł wytłomaczyć, dla czego ciało ludzkie przybiera blask gwiazd, lub traci zupełnie swą specyficzną ciężkość. Zająć i wywrzeć wpływ na wyobraźnią lub zmysły osoby kataleptycznéj, taki cud zostawiamy lekarzom; lecz wyobraźnia i najwięcéj egzaltowana, umysł najżywszy nie zdoła wydobyć ze siebie ni stworzyć najmniejszego promienia materyalnego światła, ni odjąć najmniejszego atomu prawu ciężkości. Jeden jest tylko fenomen w ekstazach, mający pewne podobieństwo do powolności hypnotyzowanych osób histerycznych: przykład nam to najlepiéj objaśni. Dominik od Jezusa-Maryi, którego już wspominaliśmy, wpadł razu pewnego w zachwycenie, kiedy rozmawiał o rzeczach duchownych. Po godzinie przełożony jego, chcąc go wystawić na próbę, polecił niektórym duchownym, aby go obudzili w jego imieniu; mówiąc to, miał jednak intencyą, aby się to nie stało. Duchowni ci zbliżyli się do zachwyconego, wołali i rozkazywali, lecz na próżno. Po kilku chwilach rzekł przełożony do jednéj z osób obecnych, że teraz ma intencyą obudzić go. Zaledwie w duszy rozkaz ten powziął, Święty natychmiast przyszedł do przytomności. Dnia pewnego, gdy Dominik wpadł w zachwycenie w obecności Jenerała swego zakonu; ten, chcąc go także doświadczyć, nakazał mu — wewnętrznie jednak nie chciał, aby go usłuchał — przyjść do siebie, lecz Dominik się nie obudził. Następnie kazał mu Jenerał odmówić kompletę razem z innym podczas zachwycenia; natychmiast usłuchał Święty ku wielkiemu zdziwieniu obecnych. Rozkazał mu iść do celi: Święty poszedł. Osoby, towarzyszące mu, posłały z prośbą po pewnéj chwili do Jenerała, aby mu nakazał przyjść do przytomności. Ten posłańcowi powiedział, aby sam poszedł Dominika obudzić. Święty nie usłuchał. Wonczas obecni poczęli się gorszyć z tego, co uważali za nieposłuszeństwo, i zawiadomić kazali o tem Jenerała przez dwóch duchownych. Przełożony uśmiechnął się na tę wiadomość i powiedział im, że rozkaz swój w duszy cofnął, a następnie dodał: „abyście się przekonali, jak jest posłuszny, nakażcie mu teraz przyjść do siebie natychmiast i położyć się w łóżko.“ Uczyniono tak, a Dominik się obudził, pożegnał obecnych i położył się w łóżko.

Te przykłady cudownéj powolności na rozkazy prawowitego przełożonego zachodzą często w historyi osób ekstatycznych. Czyż podobieństwem jest wytłomaczyć je w sposób naturalny? Do tego potrzeba by było przynajmniéj (według doświadczeń z histerycznemi) zewnętrznego znaku woli ze strony rozkazującéj osoby. Tego znaku tu nie było, gdyż rozkaz był dawany z oddalenia. Lecz już nas wstyd prawie mówić o tych podobieństwach pomiędzy napadami histerycznemi a ekstazami, że usiłujemy przeciwstawiać manifestacye anielskie scenom śpitalnym. Trzeba nam jednak dodać kilka słów, aby wykazać punkt essencyonalny i fundamentalny, w którym ekstaza nie tylko różni się od wszelkiéj przypadłości chorobliwéj, lecz przewyższa najwyższe działania naturalne duszy.

Zamiarem naszym jest dać pogląd pobieżny na stósunki pomiędzy operacyami władz wyższych a histeryą z jednéj strony, z drugiéj zaś z ekstazą. Nie jest to już żadna analogia, o któréj mówić będziemy, lecz absolutne sprzeciwieństwo, gdyż jest to sprzeciwieństwo zupełne pomiędzy dwiema rzeczami, z których jedna wywołana jest przez to, co druga niweczy. Operacya umysłowa wywołuje zachwycenie, a napad histeryczny mąci albo niweczy zupełnie operacyą umysłu. Zbadajmy ten fakt, tak co do jego początku, jak i trwania.

Napad u histerycznych jest fenomenem zupełnie materyalnym, nieporządkiem w organach, którego przyczyna nie jest jeszcze należycie zdefiniowana. Ściąganie się wnętrzności, ból w głowie, nieporządek w żołądku, jednem słowem, różne fazy aury są tylko skutkiem przyczyn fizycznych. Kryzys poczyna się po za sferą świadomości, tak żeby napróżno ktoś się silił wpływać na tę sferę i w niéj działać i że trzeba się odwoływać do środków materyalnych, aby powstrzymać rozwój tego fenomenu. Nie poddaje się ani myśli, ani postanowień, ani nic podobnego histerycznéj osobie, aby ją przyprowadzić do stanu normalnego, lecz daje jéj się preparaty farmaceutyczne.

Ekstaza krępuje już to same zmysły, już zmysły i imaginacyą, już też władze rozumu z imaginacyą i zmysłami. W ostatnim przypadku jak najzupełniéj cudownym dusza działa na mocy specyalnéj asystencyi Boga, bez współudziału naturalnych zasad i nabytych wiadomości; widzi ona prawdę przez intuicyą nadprzyrodzoną i jakoby twarzą w twarz, i widząc ją w sposób doskonały, przywięzuje się do niéj w niemniéj wzniosły sposób. Nawet na najniższym stopniu ekstaza, pojmowana jako zawieszenie działania zmysłów, ma zawsze za przyczynę fenomen z zakresu inteligencyi. Aby to objaśnić, potrzebujemy tylko powołać się na niektóre przykłady już przytoczone, uzupełniając je.

Beatryca z Nazaret, słysząc śpiewaną antyfonę z oktawy Bożego Narodzenia: *Propter nimiam charitatem*, gdzie Kościół sławi niewypowiedzianą miłość Boga ku ludziom, poczęła z wielkiem przejęciem rozmyślać nad temi słowami i innemi jeszcze: *Et David cum cantoribus cytharam percutiebat in domo Domini.* Wonczas przeniesiona została w duchu do nieba, a zmysły jéj zamknęły się na świat zewnętrzny. Było to pierwsze jéj zachwycenie. Wspominaliśmy, że Krystyna ze Stombèle doznała również po raz pierwszy zachwytu, gdy słyszała pieśń św. Bernarda.

Św. Tomasz z Wilanowy, pytany o przyczynę zachwycenia, w jakie popadł w pałacu swoim, powiedział kapelanowi Bovilla: „Wiedz, mój bracie, że w chwili, kiedy rozpocząłem mówić antyfonę (*videntibus illis*), zastęp aniołów wyjął mi ją z ust i począł ją śpiewać w powietrzu, lecz w pieśni tak słodkiéj i melodyjnéj, że mnie pozbawiła zmysłów. Dziwię się jednak, że tyle upłynęło godzin, jak powiadasz, gdyż mnie się zdaje, że to nie trwało dłużéj nad pół godziny. Lecz tyle jest uroku i czaru w radościach niebieskich, że dzień cały zdaje się być półgodziną.“

Św. Józef z Kupertynu wpadał w zachwycenie, skoro tylko przedmiot jaki przypomniał mu żywo Boga: Imię Jezus, Maryi, Świętych, jakiś rys z cierpień Chrystusa Pana, aluzya do chwały niebieskiéj, śpiew w kościele, widok

obrazu, dźwięk dzwonu, wszystko to wywoływało u niego zachwycenie.

Dominik od Jezusa-Maryi, trzymając w swym ręku obraz Dzieciątka Jezus, jaki mu podarowała księżna bawarska, wyrzekł te słowa: *O! quam amabilis! o quam desiderabilis!* i wydobywając ze siebie okrzyk, wpadł w zachwycenie. Oczy jego były otwarte, nieruchome, wzniesione ku niebu; stan ten trwał dwie godziny, aż go rozkaz przełożonego przywołał do przytomności. W Boże Narodzenie mając kazanie w obec cesarza zawołał naraz: „O mój Boże!“ i wpadł w zachwyt. Kiedy przyszedł do siebie na rozkaz spowiednika, ten go się pytał, czy słyszał jego głos; Święty odpowiedział, że nie i dodał te słowa, które nas tu szczególniéj interesują. „Jak na początku ekstazy i w czasie jéj trwania Bóg pociąga do siebie duszę tak silnie, że pozostaje zupełnie obca zmysłom tak, gdy się jéj nakazuje coś w imię posłuszeństwa, Bóg już z tą siłą jéj nie ciągnie i pozwala jéj powrócić do siebie, aby uczyniła zadość posłuszeństwu.“

Ryszard z St. Wiktor, mówiąc o tych rzeczach językiem teologii mistycznéj, oświadcza, że ekstaza powstaje już to z wielkości podziwu, już to z wielkości nabożeństwa, już też z wielkości uniesienia i radości. Wiedza i to wiedza wzniosła, nadprzyrodzona nie wystarcza do zachwycenia; łączyć się z nią musi uczucie gorące, serce, które się rozpływa, dusza, która się rozpłomienia na widok albo na samą myśl przedmiotu, którego piękność i rozkosz są niewymowne. Rozważmy nieco obszerniéj to nadzwyczajne działanie władzy poznania.

(Dokończenie nastąpi).

Kwestye teologiczne.

Częsta Komunia św. W niejednéj parafii znajdują się osoby, przystępujące często do Komunii św., rzekomo za pozwoleniem swych spowiedników, którzy, jak się rozumie, sądzą z tego, co im te osoby same o sobie powiadają. Niekiedy osoby tego rodzaju swą kłótliwością, obmawianiem innych, opieszałością w spełnianiu obowiązków, itp. wadami nie małe zgorszenie wywołują w parafii właśnie dla tego, że tak często mimo tych wad nieznośnych przystępują do Stołu Pańskiego. Czy proboszcz ma prawo wzbronić im dla tego Komunii częstéj?

Odp. Na to odpowiada monasterski *Pastoralblatt*: Kwestya, którym osobom proboszcz Komunii św. odmówić może lub musi, rozstrzygnięta jest w Rytuale w tyt. *de ss. Euchar. Sacr.* w tych słowach: „Fideles omnes ad sacram Communionem admittendi sunt, exceptis iis, qui justa ratione prohibentur. Arcendi autem sunt publice indigni, quales sunt excommunicati, interdicti, manifestique infames: ut meretrices, concubinarii, foeneratores, magi, sortilegi, blasphemi, et alii ejus generis publici peccatores, nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint.“ Osoby więc, o których mowa w przedłożonem pytaniu, nie są objęte tym zakazem, a więc admittendae sunt. Rozstrzygać o tem, jak często ktoś do Komunii św. przystępować może, ma prawo jedynie spowiednik, a nikt inny, jak Sacramelli *Direct. ascet.* tr. 1 a. 10 c. 5 szorstko zauważa. Berardi *Praxis confessariorum* pag. 712, mówiąc o tem „decisio spectat ad confessarios“, ostrzega: „parochus titulo nimiae frequentiae neminem a. s. mensa repellet.“ Nie pozostaje więc proboszczowi, (o którym się przypuszcza, że nie należy do niezupełnie wymarłych jeszcze zasadniczych przeciwników częstéj Komunii św., lecz zna i szanuje odnośne zasady kościelne) nic innego, jak zawiadomić spowiednika tych osób o ich gorszącem postępowaniu. Cóż zaś wtenczas, gdy tego uczynić nie można (np. gdy się nie zna spowiednika) lub daremne są przedstawienia? Pouczyć trzeba samemu proboszczowi owe osoby i wykazać im ich niedobre postępowanie. A gdy i ten środek okaże się daremny? Pozostawić to należy czasowi: karcić publicznie i gromić na ambonie tego rodzaju nadużycia, znaczyłoby to osoby owe i spowiednika ich stawiać pod pręgierz, a przez to wszelkim zasadom pastoralnym urągać. — Na tę ostatnią radę i zdanie monasterskiego pisma wcale się nie godzimy. Dla czegożby to miało być urąganiem z zasad pastoralnych, gdyby proboszcz, mówiąc o częstéj Komunii świętéj, nie miał skarcić tego rodzaju wybryków, wykazać niestósowność postępowania niektórych dewotek, bez dotykania osób pewnych, bez ubliżania spowiednikom? Jest to zdaniem naszem obowiązek pasterski, rozumie się w sposób roztropny, uczyć parafian należytego i godnego przyjmowania Sakramentów i ostrzegać przed wszelkiem nadużyciem. Jeżeli nie ma innego sposobu do zwrócenia uwagi na fałszywe pojmowanie potrzebnego do częstéj Komunii usposobienia, to pozostaje kapłanowi ambona, na któréj musi rzeczy takie podnosić.

Klękanie przy konsekracyi. Wszystkie genuflexye jednem kolanem tak wykonywać należy, że prawe kolano spuszcza się powoli na ziemię aż do pięty lewéj nogi i natychmiast bez inklinacyi je się podnosi. Niektórzy kapłani jednak inaczej postępują przy konsekracyi, bo po konsekracyi tak chleba jak wina przytrzymują kolano przez czas pewien na ziemi i głowę schylają. Tłomacząc się, powołują się na słowa w Mszale: „genuflexus adorat, surgit etc.“ Czy praktyka ta jest dobra?

Odp. Wszystkie genuflexye jednem kolanem odbywać należy sine mora et inclinatione. „Si fiat (genuflexio) unico genu, mówi Deherdt t. I n. 115, demittitur genu dextrum usque ad terram juxta talum pedis sinistri absque ulla capitis inclinatione.... Genuflexiones faciendae sunt corpore et capite erectis, nec unquam caput inclinandum est, nisi utroque genu flectendum sit.“ Co się zaś tyczy wyrażenia rubryki mszalnéj: „genuflexus adorat,“ to nie należy rozumieć, jakoby klękać się miało i klęcząc adorować a następnie się podnieść, lecz że Najświętszy Sakrament klękaniem adorować trzeba. Tak objaśniają to rubrycyści np. Pavone *La guida liturgica* t. 2 n. 368. Że to objaśnienie jest prawdziwe, pokazuje się z mszału samego, gdyż po podniesieniu obydwóch Species ta sama ceremonia przepisana jest tylko słowy „iterum adorat.“ Tak samo mówią rubryki mszalne „genuflexus adorat“ przy klękaniach po sanctificas etc., przed Pater noster, po pocałowaniu pateny, przed Agnus Dei.

Po Sumtio SS. Sanguinis — czy należy odprawić krótką medytacyą?

Odp. Na pytanie: „Cum sacerdos post sumptionem pretiosissimi Sanguinis debeat parumper immorari in adoratione, prout fit post sumptionem sacrae Hostiae? odpowiedziała Kongregacya św. 24 września 1842 r.: „Serventur rubricae.“ Rubryka zaś Mszy św. przepisuje tylko po spożyciu Hostyi a nie Sanguinis krótką adoracyą Najśw. Sakramentu. „Sumit reverenter, mówi ona, ambas partes Hostiae, jungit manus et quiescit aliquantulum in meditatione SS. Sacramenti; zaś o sumptio SS. Sanguinis mówi: „Sumit totum sanguinem cum particula. Quo sumpto si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet, postea dicit „quod ore sumpsimus etc.“ Interim porrigit calicem ministro etc. A więc o medytacyi tu nie ma mowy.

Nowe **Officia votiva**, jakie wedle dekretu ś. Kongregacyi Obrzędów z d. 5 lipca 1883 mogą być odmawiane za officia feryalne (z wyjątkiem od feria IV Cinerum i feryi całego czasu Passionis i Adwentu od 17 do 24 grudnia) czy mogą być także odmawiane zamiast officyów świąt simpl.? Na zapytanie bowiem odnośne Kongregacya św. pod dniem 24 listopada roku 1883 (vide Przegląd roczn. V nr. 35) powiedziała: „provisum in Rubrica *Officiorum*,“ co nie zdaje się być jasnem.

Odp. Zamiast officyów de festis simpl. wolno odmawiać

Officia votiva, gdyż rubryka tych officiów mówi: „Habent juxta rubricas prout alia festa Semiduplicia novem lectionum, tum Commemorationes feriae et *Festi Simplicis occurrentis*, tum nonam Lectionem de Homilia super Evangelium ejusdem feriae aut *de Sancto*;“ w wyrażeniach tych commem. Festi simpl. i nona lectio de Sancto widoczna wskazówka, że w święta simpl. można odmawiać officia votiva. Nadto Kongregacya św. Obrzędów wyraźnie to oświadczyła pod dniem 26 marca r. b. Na zapytanie Biskupa z St. Pölten: an indultum generale diei 5 julii 1883 quoad Officia Votiva, tantum modo valeat pro officiis stricte ferialibus, an etiam pro festis ritus simplicis ita ut loco Officiorum simplicium liceat uti Officiis votivis? odpowiedziała św. Kongregacya: *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.*

DEKRETA ŚW. KONGREGACYI.

Dekret św. Kongregacyi Soboru, wykazujący granice, w jakich Kościół pozwala duchownym na wykonywanie praktyki lekarskiéj.

(*Ordinis S. Benedicti — Facultatis exercendi artis medicae*). Kościół Matki Boskiéj w Montserrat w Hiszpanii i przyłączony do tego klasztor Benedyktynów zbudowane na szczycie góry i oddalone o kilka godzin drogi od miejscowości, gdzie mieszka lekarz, nie ma spiesznéj pomocy, gdy która z osób zamieszkujących klasztor lub z licznie zewsząd napływających pielgrzymów zachoruje. Z tego powodu opat klasztoru wystósował do Papieża pismo, w którem przedstawiając, że w klasztorze przebywa zakonnik, który jako świecki biegłym był lekarzem, i do zakonu wstąpił mając lat 70, prosił Stolicę świętą, aby rzeczonemu zakonnikowi pozwoliła wykonywać praktykę lekarską w razie konieczności na rzecz mieszkańców klasztoru i pielgrzymów. — Przeciwko téj prośbie podniesiono z urzędu w ś. Kongregacyi Soboru, że w ogóle duchownym i zakonnikom nie wolno wykonywać sztuki lekarskiéj lub chirurgii, że zakaz ten opiera się na regule 6 Synodu w Reims 1131 i na 9 Soboru Lateraneńskiego 1139, zwłaszcza gdy chodzi o operacye chirurgiczne, jak kauteryzacye (palenie żelazem rozpalonem), krajanie, gdyż niebezpieczeństwo tu grozi popadnięcia w irregularitas. — Prawdą jest, że niekiedy Papieże udzielali zakonnikom pozwolenie do leczenia, lecz głównie zakonnikom, pracującym na misyach, gdyż, jak zauważa Benedykt XIV, mogło się to przyczynić do postępów misyi. — Zresztą pozwolenie tego rodzaju zawisłem było od pewnych warunków, takich, jakie stawia Propaganda dla krajów misyjnych, tj. aby postulant miał dokładną znajomość sztuki lekarskiéj, wykonywał ją bezpłatnie i nie podejmował niektórych operacyi chirurgicznych, nawet tam, gdzie nie ma lekarzy świeckich. — Co do chirurgii w szczególności, pozwolenie z większą trudnością bywa udzielane, gdyż tu zawsze jest niebezpieczeństwo popadnięcia w irregularitas. W obecnym przypadku postulant domaga się nawet zezwolenia na wykonywanie chirurgii, t. j. na używanie żelaza i ognia, a ztąd zdaje się, że téj prośby wcale uwzględnić nie można. W obserwacyach czynionych z urzędu przeciwko prośbie, powoływano się na słynny dekretał Innocentego III *in cap. Tuc nos de homicidio*, gdzie przytoczony jest przykład zakonnika, który popadł w irregularitas za przerznięcie wrzodu w gardle pewnéj niewiasty, która w skutek tego umarła, — wprawdzie nie z powodu saméj operacyi, lecz że wbrew przepisowi zakonnika wystawiła się na powietrze, zanim rana była zagojona. — Z drugiéj strony na korzyść prośby zauważono, że wedle starodawnéj dyscypliny kościelnéj wykonywanie sztuki lekarskiéj nie było zakazanem tym, co otrzymywali święcenia kapłańskie. Tradycya np. mówi, że Ewangielista Łukasz św. leczył po wyniesieniu swem do godności kapłańskiéj. Tak samo czynili inni Święci, jak św. Giovenade, Biskup z Narni, św. Euzebiusz, Biskup z Verceil. W późniejszym czasie Kościół uznał za stósowne zakazać praktyki lekarskiéj zakonnikom i duchownym; lecz zakaz ten nie był tak surowy, aby miał wykluczać wszelkie wyjątki w pojedyńczych przypadkach. Aby w przypadku obecnym mógł taki wyjątek nastąpić, przemawia za tem jako ważny powód trudność dla klasztoru i pielgrzymów pozyskania spiesznéj pomocy lekarskiéj w razie potrzeby, gdy z drugiéj strony posiada klasztor w swych murach zdolnego lekarza w zakonniku. Wreszcie, aby prośba podobna mogła być wysłuchana, potrzebne jest wedle Benedykta XIV, poparcie ze strony przełożonego postulanta. To poparcie w przypadku obecnym nastąpiło. Ztąd zdaje się nie sprzeciwiać nic żądanéj koncesyi i cała kwestya ograniczyć się może na zwykłe klauzule i warunki. Na podstawie tych uwag Kardynałowie św. Kongregacyi Soboru odpowiedzieli na posiedzeniu 16 lutego 1884:

Pro gratia ad quinquennium, dummodo exerceatur gratis et absque ustione vel incisione, facto verbo cum SSmo.

Piśmiennictwo kościelne.

Zwracamy uwagę czytelników na publikacyą, będącą dzisiaj bardzo na czasie i zasługującą na jak największe rozpowszechnienie. Jest to broszurka o 63 stron. wydana przez p. Jarosława Leitgebra pod tyt. „*Gorzałka*, Bratnie słowo do ludu polskiego.“ napisał ks. dr. Kantecki (jeden egz. kosztuje 25 f. 25 egz. 6 marek, 50 egz. 9 marek, 100 egz. 15 marek) Komisya niem. związku pod imieniem „Arbeiterwohl“ wydała napisaną wybornie przez jednego kapłana, zajmującego się gorliwie sprawą socyalną, broszurkę pod tyt. **Der Schnaps.** Na podstawie téj broszurki i innych wystósował ks. Kantecki gorące słowo do ludu polskiego, aby zaprzestał pić wódki, która tyle materyalnych i moralnych nieszczęść sprowadza na pojedyńcze jednostki, ich rodziny i całe nasze biedne społeczeństwo, a odezwał się słowem serdecznem, przejmującem do głębi i przekonywającem. Po przytoczeniu na wstępie statystycznego obrachunku ile to jeden powiat wydaje rocznie na wódkę (sto tysięcy talarów) i wiersza Sebast. Klonowicza, chłoszczącego w Roxolanii pijaństwo, wykazuje autor w 7 ustępach, że wódka nie jest niezbędną, nie broni od choroby, nie jest lekarstwem, owszem w jak najwyższym stopniu szkodliwą dla organizmu ludzkiego, sprowadzającą różne choroby i rychłą śmierć, a daléj przedstawia skutki pijaństwa w nędzy i biedzie strasznéj i szkodach na duszy. W końcu książeczki podana jest satyra na gorzałkę z 18 wieku. W obec wzmagającego się z każdym rokiem pijaństwa pomiędzy ludem i rzemieślnikami naszymi, w obec tylu daremnych usiłowań pasterzy w konfesyonale i na ambonie, winni kapłani i prawdziwi przyjaciele ludu ze wszystkich sposobów korzystać, aby téj strasznéj chorobie stawiać zaporę. Niech się starają rozszerzyć tę książeczkę pomiędzy ludem, a może niejednego doprowadzą do otrzeźwienia i niejedną uratują duszę. Nikt z pewnością nie zna tak dokładnie tego strasznego wroga ludu naszego, tych zgubnych skutków i materyalnych i moralnych pijaństwa jak kapłani; niech nie szczędzą zatem ofiar, aby tę książeczkę wciskać gdzie można i ratować co się da. Książeczkę można nabyć u p. Jarosława Leitgebra i w Księgarni katolickiéj w Poznaniu.

W Krakowie, nakładem Arcybractwa Różańca św. (w drukarni związkowéj) wyszła książeczka: „**Miesiąc Maryi Królowéj Różańca św.**, oraz praktyczny i pouczający sposób odmawiania Różańca św.“ (cena 10 cent. w. a.). Po wstępie, przedstawiającym znaczenie Różańca św., zawiera ta książeczka na każdy dzień miesiąca maja (co i przez październik można powtórzyć) dowód skuteczności modlitwy różańcowéj, krótkie rozmyślanie z nauką i modlitwą. Następnie ogłoszony jest sposób odmawiania Różańca używany w zakonie kaznodziejskim, w celu wprawiania się w rozmyślanie tajemnic przy odmawianiu Różańca św. Każda tajemnica rozłożona jest na 10 punktów, odno-

śnie do 10 Zdrowaś Maryo; w końcu zaś umieszczona litania loretańska i różne akty i modlitwy do Matki B. Różańcowej.

KRONIKA
dyecezalna i zagraniczna.

Poznań. Ks. Kruszka po tygodniowym pobycie w więzieniu w Wągrówcu, gdzie w jednéj celi z 4 zwykłymi przestępcami (z 3 katolikami i 1 żydem) przesiedział, odzyskał wolność, gdyż krewni jego złożyli i zapłacili 2 tysiące marek, na które był skazany. — Dnia 28 z. m. wyświęcił ks. Biskup Stein w Wyrcburgu na księży pomiędzy innymi klerykami trzech kandydatów do stanu duchownego z naszéj archidyecezyi: ks. Stanisława Wysockiego z Wilczyny, ks. Juliusza Zejdlera z Uścia i ks. Jana Dziubek z Łobżenicy; nadto ks. Teofila Lipskiego i Jana Rucinskiego z dyecezyi chełminskiéj. Na wydział teologiczny w Wyrcburgu uczęszcza jeszcze z naszéj archidyecezyi około 30 kleryków. — Ks. Rybickiemu z archidyecezyi naszéj, ustanowionemu w roku 1873 już po prawach majowych mansyonarzowi w Szamotułach, wytoczono obecnie proces za 20 funkcyi duchownych, odprawionych podczas pobytu dawniejszego w Prusach Zachodnich.

Dyecezye polskie. *Wiadomości katolickie* donoszą, że 17 marca wyjechał z Krakowa O. Wład. Sebastyański z Towarzystwa Jezusowego wraz z braciszkiem Marcelim Chmielewskim na misyą pomiędzy Polakami, osiadłymi w Stanie Nebraska w Zjednoczonych Stanach. — Według doniesienia tegoż pisma pozostaje jeszcze na wygnaniu w Rosyi i to w największéj nędzy 240 księży polskich — mimo ugody zawartéj z Rzymem. Jeden z tych nieszczęśliwych, ks. Izydor Ciągliński, b. komendarz w Bodzentynie, umarł niedawno w Spasku gubernii tambowskiéj.

RZYM. Znaczna liczba wiernych z różnych krajów była obecna dnia 25 z. m. na Mszy odprawionéj przez Papieża w prywatnéj jego kaplicy i z rąk jego otrzymała Komunią ś. Tak samo w niedzielę drugą po Wielkanocy było obecnych na Mszy św. Papieża, odprawionéj na sali hr. Matyldy, 200 wiernych z różnych krajów. — Dnia 23 udzielił Papież posłuchanie Biskupowi z Paz w Boliwii, Mgrowi Bosque, który przy téj sposobności złożył Świętopietrze ze swéj dyecezyi i przedstawił 5 młodzieńców, mających odbyć studya w kolegium Piusa łacińsko-amerykańskim. Biskupowi towarzyszył nadto O. Rocchi dalle Mulina de Staggema, Minoryta obserw. i misyonarz apostolski w Boliwii, któremu wikaryusz kapitulny z dyecezyi Pusso, Mgr. Huerta, polecił wręczyć Papieżowi Leonowi XIII pewną ilość złotego piasku, przedstawiającego ofiarę wiernych z dyecezyi Pusso; drugim towarzyszem Biskupa był O. Uribuna, również Minoryta, który w imieniu miasta Sucre złożył dar, składający się ze sztabów srebra i monety złotéj. — Najprzew. Biskup krakowski ks. Dunajewski przybył do Rzymu i miał 26 z. m. posłuchanie u Papieża. Przyjechał także książę Biskup kroacki z Segna i wkrótce ma przybyć Biskup z Diakowaru ks. Strossmayer. — Dnia 28 z. m. udzielił Ojciec ś. posłuchanie Biskupowi z Montauban, Mgr. Fiard, i rektorowi uniwersytetu katol. w Paryżu, Mgr. Hulst; dnia 29 nowemu Arcybiskupowi z Sidney w Australii, Mgr. Moran. — Kard. Howard odbył 1 bm. uroczystą intronizacyą na stolicę Biskupstwa suburbikar. w Frascati. — Biletem Sekretaryatu Stanu Kard. Parocchi, wikaryusz jeneralny Jego Św., zamianowany został członkiem najwyższego trybunału ś. Inkwizycyi. — Kardynał Eneasz Sbarretti umarł 2 bm. Zmarły urodził się 27 stycznia 1808 w Spoleto, mianowany był Kardynałem przez Piusa IX 12 marca 1877 r. Był on prefektem ekonomii w Kongregacyi Propagandy. — Protesta przeciw zaborowi przez rząd włoski Propagandy mnożą się. Zaprotestował episkopat belgijski, szwajcarski, Stowarzyszenie Piusa w Szwajcaryi, episkopat angielski, a obecnie i szkocki. W roku 1808 Kardynał dziekan św. Kolegium, ostatni reprezentant król. domu Stuartów, zapisał Propagandzie znaczne sumy na utrzymanie Kościoła w Szkocyi. Episkopat odwołał się do rządu angiel., aby bronił tych legatów, jako własności szkockiéj. — Donosiliśmy już o ważnem przedsięwzięciu zakonu Franciszkanów. Skutkiem zniesienia zakonów we Włoszech, zakon Franciszkański utracił nawet w Rzymie i okolicy konwenta, w których znajdowali utrzymanie zakonnicy, odbywający rozleglejsze studya w teologii lub uczący się języków potrzebnych na liczne misye Franciszkańskie (na Wschodzie, w Chinach, Afryce, Egipcie, Berberyi, Marokko, w połudn. Ameryce itd.). Co więcéj, rząd włoski postanowił niedawno dom jenerała Franciszkanów z klasztorem Ara coeli i jego starożytną wspaniałą bazyliką na kapitolińskiem wzgórzu zburzyć, aby pozyskać wolne miejsce na pomnik Wiktora Emmanuela. Zakon poczyna uczuwać brak sił dla misyi zagranicznych, oraz lektorów i profesorów dla kształcenia młodych zakonników. Z tego powodu Jenerał zakonu, zachęcony przez Ojca świętego Leona XIII, postanowił utworzyć w Rzymie dla kształcenia profesorów i misyonarzy *collegium generale ordinis*, do którego po rozebraniu klasztoru Ara coeli przeniesie się także O. Jenerał. Plac na budowę kosztuje 370,000 fr., a cóż będzie kosztował gmach i jego urządzenie? Myśmy wspominali o odezwie, jaką Jenerał wydał do świata katolickiego z prośbą o jałmużny na ten cel. Przed kilku dniami Kardynał Parocchi poświęcił uroczyście kamień węgielny pod to kolegium, mające być zbudowane w pobliżu Lateranu. — *Moniteur de Rome* donosi: O. Dudik *abbas ad honorem* z Raigen w Morawii, który wielki miał udział w podjęciu układów pomiędzy Rosyą a Stolicą św., przybył do Rzymu i pracuje w archiwum watykańskiem. — W Loretto stawiają rewolucyoniści włoscy Garibaldemu pomnik, na którym napis „cuda Garibaldego na dwóch półkulach“ ma wyszydzać cuda zabobonu w czci Maryi. Na pomnik ten dała administracya „Santa Casa,“ przez państwo ustanowiona, z dochodów św. Domu loret. 400 fr., a szef administracyi senator Colocci chciał być obecny przy umieszczeniu na pomniku skandalicznego napisu. Prefekt z Ankony zakazał tego nietaktownego kroku p. senatorowi. Prasa radykalna z tego powodu się wścieka. *Riforma* Crispiego domaga się zniesienia św. Domu.

Niemcy. Biskup paderbornski zamianował kanonikiem swéj kapituły ks. prob. Schultego z Ervitte, autora znakomitéj „historyi walki kulturnéj,“ napisanéj na życzenie Windthorsta. — Ks. Jan Hartmann, dr. teol. i prof. prawa kan. przy monasterskiéj akademii, zamianowany został przez Biskupa monasterskiego kanonikiem katedralnym. — Katedrę historyi kościelnéj na akademii monasterskiéj otrzymał prof. dr. Knöpfler z liceum w Passawie; ma to być znakomita akwizycya. Katedrę dogmatyki, osieroconą po śmierci ks. prałata Berlage, otrzymał prof. dr. Schwane, dotychczas prof. teol. mor., profesurę exegezy St. Test. po zmarłym Reinkem otrzymał dr. Bardenhever. — Nie tylko u nas kwitnie w najlepsze walka kulturna, lecz i nad Renem jednego kapłana za odprawianie nabożeństw w osieroconéj parafii (ks. Schneider w Niedaltdorf) skazały sądy na 340 grzywien; innego skazanego dawniéj na 300 marek grzywień lub trzy miesiące więzienia, który na mocy dyspensy powrócił do dyecezyi i miejsce wikaryusza otrzymał (ks. Pauly w Engers, dyecezyi trewirsk.), wsadzono do więzienia i wypuszczono dopiero za złożeniem pieniędzy. — Walne zebranie katolików niemieckich odbędzie się w tym roku w mieście Amberg, w dyecezyi ratysbońskiéj.

Belgia. Utworzona tu niedawno Katolicka unia odbyła 21 z. m. w Brukseli pierwsze swe walne zebranie. Stawiło się około 400 delegatów ze wszystkich prowincyi. Po kilku gorących mowach, w których się zachęcano do mężnéj walki przeciw masoneryi i ateuszom, podziękowano posłom katolickim za ich dzielną obronę praw Kościoła w sejmie i założono uroczysty protest przeciw zaborowi dóbr Propagandy.

Ameryka. Ks. Józef Dąbrowski, były proboszcz a obecnie kapelan PP. Felicyanek w Detroit czyni zabiegi o założe-

nie seminaryum duchownego polskiego w temże mieście, któreby dla pół miliona Polaków obecnie w Ameryce już zamieszkałych, a których liczba z dniem każdym wzrasta, dostarczało kapłanów. Biskup w Detroit, ks. K. H. Borghes dał już na to swe zezwolenie i pod gmach przyszły i na ogród przy seminaryum zakupiono 3 akry ziemi. Detroit jest punktem środkowym pomiędzy najznaczniejszemi koloniami polskiemi, położenie ma piękne, klimat zdrowy. W roku bieżącym ma się zacząć budowa, a w przyszłym ukończyć. W interesie zakładu udawać się należy do ks. Dąbrowskiego pod adr. *Rev. Joseph Dąbrowski cor. Fremont str. et St. Aubin ave. Detroit. Mich.* — Arcybiskup w Santa Fé (Stany Zjednocz.) Mgr. Lamy otrzymał koadjutora z prawem następstwa w osobie Mgra Salpointe, obecnego wikaryusza apostol. w Arizona. — Biskupem w Manchester, nowo erygowanéj dyecezyi w Stanach Zjednoczonych, został ks. Bradley, proboszcz parafii św. Józefa w Manchester. — Sobór amerykański zwołany jest na d. 9 listopada r. b. Oprócz Biskupów wezmą w nim udział rektorowie seminaryów duchownych i prowincyałowie zakonów.

ROZMAITOŚCI.

O niektórych błędach popełnianych zwykle przez duchownych podczas sprawowania Najśw. Ofiary Mszy św. pisaliśmy w Roczniku I Nr. 46 str. 366. Zwracamy uwagę na to, że obszerny spis takich błędów podaje także św. Alfons Liguory w swéj książce dla kapłanów, który warto sobie raz poraz odczytać, aby różne niestósowne przyzwyczajenia, subjektywne oryginalności, płynące z temperamentu, prędkości, wygody, usunąć. Spis ten da się łatwo powiększyć. Dla uzupełnienia naszego artykuliku pozwalamy sobie wspomnieć jeszcze o niektórych usterkach.

1. Błędem jest, gdy kapłan in accessu ad altare, quod continet ss. Sacramentum, i in recessu klęka na najniższym stopniu ołtarza. „Genuflectendum est in *plano* presbyterii ante infimum gradum altaris. (S. R. C. 12 nov. 1831). Przy rozpoczęciu ministrantury klęka się na najniższym stopniu ołtarza.

2. Błędem jest, gdy celebrans jako też dyakon i subdyakon przy incenzacyi ołtarza coram incluso ss. Sacramento przepisane genufleksye opuszcza; klękać należy *przed* i *po* incenzacyi krzyża, ilekroć się przechodzi przez środek ołtarza. „Si in altari fuerit tabernaculum ss. Sacramenti, accepto thuribulo, *antequam* incipiat incensationem, genuflectit; quod item facit, quotiescunque *transit ante medium* altaris. — Diaconus et subdiaconus hinc inde assistunt celebranti, dum incensat, et cum *transeunt* ante crucem, semper genuflectunt.“ Ritus servandus in celebratione missae IV 6, 7.

3. Błędem jest nie składać rąk, gdy rubryki przepisują, lecz je np., jak to często się dzieje, trzeć, oglądać, na ołtarz lub mszał kłaść. Rubryki podają dokładnie, jak ręce trzymać należy: „Extensis et junctis pariter digitis et pollice dextro supra sinistrum posito in modum crucis;“ również nie powinny ręce złożone być skierowane ku ziemi, lecz w górę, ku niebu.

4. Błędem jest, quando sunt elevandae manus, podnosić ręce za wysoko i za daleko je rozszerzać. „Sacerdos extendit manus ante pectus ita, ut palma unius manus *respiciat* alteram, et digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamque non excedat.“ (Rit. in celebr. miss. V 7). Przy *Dominus* vobiscum, rozkładając złożone przed piersiami ręce, nie opisuje niemi żadnego łuku, lecz rozszerza je w téj saméj pozycyi, jak je miał złożone przy obróceniu się do ludu, nieco je w górę podnosząc (cf. ten sam § Rit. in celebr. miss.).

5. Ministri podczas uroczystéj Mszy św. mają mieć ręce złożone przy piersiach — a więc nie wolno im trzymać w ręku brewiarza lub jakiejkolwiek innéj książki. Jak celebrantowi nie wolno w pauzie, spowodowanéj przez śpiew choralny, odprawiać brewiarza, tak nie powinni czynić tego ci, którzy mu przy Officium Mszy św. asystują. Officium uważać należy za przygotowanie do sacrificium i dziękczynienie za nie, stanowi zatem osobny akt liturgiczny i służyć nie może za intermezzo w sacrificium. Jedność uroczystego nabożeństwa w missa solemnis jest widocznie na szwank narażoną, gdy takie czynniki jak dyakon, który jest cooperator i comminister, i subdyakon dłuższy czas uwagę swą inną zajmą sprawą i służbę swą przy ołtarzu zaniedbują. Nie odpowiada też to liturgicznemu decorum, gdy dyakon lub subdyakon około celebransa się obraca, odmawiając brewiarz i daje niezwykłe ludowi widowisko, które go zadziwiać może, ale nie budować.

6. Błędem jest przy podniesieniu Hostyi św. i kielicha głowę skłaniać; „elevat hostiam *intentis* in eam *oculis*, quod etiam in elevatione calicis facit“ (rubryka). Również nie powinien celebrans zbyt długo pokazywać species sacrae: *ostendit* adorandum, et *mox* reponit.

7. Błędem jest nie składać poprzednio rąk, antequam alios vel rem aliquam benedicit, np. incens, oblata, dyakona lub subdyakona. Znaki krzyża nad species consecratae i z najśw. Hostyą powinny być ze czcią i *nie zbyt prędko* wykonywane.

8. Sacerdos in missa, dum elevat oculos, aspiciat *crucem* S. R. C. 22 lipca 1848. Quando sacerdotes se vertunt ad populum non *erigant* oculos, ut videant assistentes (S. Bonaventura Spec. disc. IV 17).

9. Przy rozdzielaniu Komunii accedit Sacerdos ad *latus Epistolae* et unicuique porrigit sacramentum (Rit. in celebr. miss. servandus X, 4).

Na koniec dwie uwagi, które św. Alfons stawia na czele: Wielkim byłoby błędem udawać się do ołtarza ze Mszą św. z krótkiem lub bez żadnego przygotowania; a jeszcze większym jest rozmawiać z drugimi przy ubieraniu się do Mszy św. Wielkim także jest błędem zaniechać dziękczynienia; nie trzeba zapomnieć, że o Judaszu Pismo św. mówi: „on tedy wziąwszy sztuczkę (umoczonego chleba) natychmiast wyszedł. (Jan św. 13, 30).

Prenumeratę na I tom Kazań i mów ks. Prusinowskiego złożyli: 1) ks. Poszwiński, dziekan i proboszcz z Przementu, 2) ks. Aleks. Maryański we Lwowie, 3) ks. I. Zemanek w Żywcu (Galicya), 4) ks. Józef Grodecki w Jaworowie (Galicya).

Redaktor i nakładzca ks. Władysław Jaskulski w Poznaniu. — Drukiem Jarosława Leitgebra w Poznaniu.